

Светлана Шешковић

О ТРАДИЦИЈИ И ХЕЛЕНСТВУ

Богомир Ђукић: *Хеленска естетика. Филозофски проблем традиције*, Просвета, Београд, 1999.

„Класична умјетност антике може и данас да нам покаже не само своје познато класично умјетничко начело, него и више од тога — елементе које ће више од двије хиљаде година доцније слиједити и савремена умјетност, чак у понечему и модерна и постмодерна.”

Богомир Ђукић, *Хеленска естетика*

Живећи у бурном друштвено-политичком окружењу народи Балкана су се последњих десетак година све више обраћали прошлости. Подстакнут тим појавама Богомир Ђукић се одлучио се за истраживање и филозофско тумачење актуелне теме традиције и њене ревитализације. Богомир Ђукић је професор естетике на Филозофском факултету у Бања Луци, аутор педесетак огледа, расправа и чланака објављених у стручним часописима, три књиге са темама из филозофије и естетике, покретач и главни уредник часописа за културу, духовност и историју „Дух српске Усоре” (1995—1997) *Хеленска естетика* је четврта Ђукићева књига. Дела филозофско-естетичког карактера ретко се појављују пред нашом читалачком публиком, па заслужују посебну пажњу.

У форми научно-филозофског дела аутор је истраживао однос традиције и савремености. Ђукић, већ у предговору износи категоричан став према традицији: „Традиција је управо та која трајно напада кон-

кретне ситуације и духовна стања садашњости, да би ова у том непрекидном напајању нашла могућност једног радикалног и прометејског окретања ка будућности, креативној промјени и иновацији.” Аутор је проблем традиције увео као предмет свог филозофског истраживања. Мада је посредни филозофски стара тема, Ђукић јој је приступио на нов и оригиналан начин повлачећи паралеле са садашњим тренутком. Због тога први део „Традиција и савременост” и други део „Хеленство као традиција” представљају оригинална тумачења филозофског појма традиције у нашем веку. Међутим, Ђукићу је то био уводни део за темељна истраживања актуелности хеленске традиције у европској и српској култури. Трећи део књиге посвећен је историјском прегледу хеленске естетике. Од Питагорејца до Плотина.

У првом делу, „Традиција и савременост”, Ђукић нам скреће пажњу на општа кретања у савременој филозофији. Данашња филозофија почива на сумњи, резигнацији и апсолутном порицању прошлости. То, по Ђукићевом мишљењу, сведочи о културној кризи нашег доба, безавичајности данашњег човека, промашености и неуспеху постојања. Супротно оваквим оријентацијама Богомир Ђукић сматра да модеран филозоф мора опет да узима у разматрање традицију изграђујући према њој критички однос. Испитујући однос традиције и савремености Ђукић се позива на ставове Лисјена Голдмана, Теодора Адорна, Мартина Хајдегера, Карла Јасперса, али и наших естетичара Милоша Ђурића и Зорана Гавриловића. У првом делу књиге Ђукић је кроз одељке „Историја и традиција”, „Старо и ново историјске савремености”, „Традиција херменеутике”, „Традиција уметничког” изнео своју средишњу мисао да је прошло услов садашњег полемишући са ставовима наведених филозофа.

У другом делу, под насловом „Хеленство као традиција”, Ђукић је филозофски проблем традиције фокусирао на виталност хеленске филозофске и естетичке мисли. Модерна филозофија и уметност често су експлицитно порицали културно наслеђе. Но, готово несвесно уметници и филозофи су баштинили традицију. Аутор сматра да грчка култура обележава судбоносни почетак за Европу и цео свет. Но, Ђукић логично води своју расправу питајући се какав однос савременог човека може бити према хеленству. Напокон, шта нама на концу 20. века значи та култура од које нас дели неколико хиљада година. Хеленска естетика нуди нам на то питање неколико одговора савремених филозофа употребљених Ђукићевим оригиналним запажањима. Повратак хеленској традицији има улогу метафизичког путоказа за садашњост, сматра Ђукић. Са оваквим сазнањима приступио је изучавању проблема традиције и њене виталности у савременом тренутку. Посебну пажњу читаоца треба да поклони поглављу „Одсјаји хеленства код Срба”. Аутор је у овом поглављу више научник и културолог, него филозоф. Систематично су представљена сазнања наших научника о утицају Хелена на нашу културу и уметничко стваралаштво. Подсетимо да Ђукићевим истраживањима претходе наши чувени хеленисти Милош Ђурић и Аница Савић-Ребац. Писац Хеленске естетике истиче нашу несвесну везу са хеленском духовношћу кроз наш „метафизички однос према стварно-

сти”. Метафизику нам је подарила хеленска мисаона традиција. Преко хеленства до нас су стигле опште идеје о лепоти, истини, правди, хармонији и теорији песништва.

Грчко наслеђе је, треба ли то поновити, универзални културни образац за све европске народе. Са тим сазнањима Ђукић је приступио испитивању проблем а хеленства и хеленске естетике испитујући њихову трајност. Аутор сматра да је универзалност као мисаони и етичко-естетски идеал најважнији аспект који још увек надахњује мислеће духове савременог света. Грци су открили универзално језгро људске природе, а то им је, по мишљењу Ђукића, обезбедило вечиту аутентичност. У овом делу књиге аутор је филозофске полемике са прегходницима и савременицима употпунио властитим истраживачким радом.

Трећи део *Хеленске естетике* квантитативно обухвата највише простора у Ђукићевој књизи. Аутор естетику схвата у античком духу као спој поезије и реторике. Посебну пажњу писац је поклатио погледима пресократске традиције, учењима питагорејаца и софиста. Платону и Аристотелу посвећена је једна трећина књиге. Ђукић је последњи део књиге написао врло прегледно уз помоћ доступне литературе и допуњавајући поглавља личним интерпретацијама. Репрезентативна тумачења хеленских филозофа аутор је проткао полемикама са филозофима егзистенцијализма, Мартином Хајдегером и Карлом Јасперсом. Оба филозофа су успоставила нови курс у савременој филозофској мисли, који се заснива на враћању хеленским основама. Мада је аутор *Хеленске естетике* близак ставовима Хајдегера и Јасперса, ипак је остало довољно могућности за полемику. По свему судећи, Ђукић је усвојио став хеленске филозофије, по коме један проблем увек има више различитих одговора. Поглавље о Платону садржи одличне одељке о проблему мимезиса, натчулној лепоти и лепоти по себи. Такође, поглавље о Аристотелу доноси концизно обрађене појмове лепог, мимезиса и трагедије. Поред поетичких проблема Ђукић је посебну пажњу посветио и реторичарима, Цицерону и Квинтилијану. У одељку „Од Аристотела до Платина” изнета су учења: Теофраста, Аристоксена, хеленистичко-римске оријентације, Хорацијева *Ars poetica*, Цицерон, Квинтилијан, Хрисостом, Плутарх, Псеудо-Лонгин и на крају Плотин. Прва два дела *Хеленске естетике* баве се филозофским проблемом традиције и модерном рецепцијом хеленства, док је трећи део књиге уџбеничког карактера са свеобухватним прегледом хеленских естетичара. Књига је писана по правилима научне монографије, што представља реткост у нашим материјално оскудним временима. Свакако, подухват вредан похвале.

Хеленска естетика је одлично научно-филозофско дело корисно филозофима и теоретичарима књижевности. Но, не само њима. Ђукићева књига је проницљиво откривање основних појмова традиције и савремености у филозофском смислу. Она нам открива хеленство и хеленски дух као архетипску културолошку завичајност света и историје. Зато се *Хеленска естетика* обраћа широј читалачкој публици пружајући драгоцену сазнања о неопходности неговања традиције, које је насупротна потреба садашњине.